



JRC SCIENCE FOR POLICY REPORT

# PIO ziņojumi par valstīm 2017. gadā. Latvija

*Pētniecības un inovācijas  
observatorijas valstu  
ziņojumu sērija*

Kuļikovskis, G.  
Petraitytė, D.  
Stamenov, B.

2018

## Kopsavilkums

Pētniecības un attīstības bruto izdevumi Latvijā 2016. gadā ievērojami samazinājās gan absolūtā izteiksmē, gan attiecībā pret IKP (no 0,63 % no IKP 2015. gadā uz 0,44 % 2016. gadā). Tā kā ieguldījumi pētniecībā un attīstībā Latvijā ļoti lielā mērā ir atkarīgi no ES finansējuma, šo kritumu var skaidrot ar ES finansējuma cikla tuvošanos noslēgumam, kā arī to, ka valdība nepalielināja valsts finansējumu, kā bija plānots *STDI* politikas pamatnostādņēs. Augsto tehnoloģiju uzņēmumu īpatsvars tautsaimniecībā ir neliels, un tādējādi privātā sektora pieprasījums pēc pētniecības un attīstības darbībām ir mazs. Lai gan ir ieviesti nodokļu atvieglojumi ieguldījumiem pētniecībā un attīstībā, šī iespēja ir izmantota reti. Saistībā ar nodokļu sistēmas neseno reformu, pašreizējie nodokļu atvieglojumi ieguldījumiem pētniecībā un attīstībā tiks aizstāti ar beznodokļu režīmu atkārtoti ieguldītai peļņai.

## Pētniecības un inovācijas politikas veidošanas problēmas Latvijā

***Nepietiekams cilvēkkapitāls zinātnei un inovācijai:*** tas attiecas ne tikai uz cilvēku skaitu, bet arī uz viņu zināšanu atbilstību. Valsts politikas galvenās iniciatīvas saistībā ar šo problēmu ir sniegumā balstītu finansēšanas komponentu ieviešana augstākās izglītības finansējumā un studiju programmu licencēšanā un akreditēšanā. Turklāt 2017. gadā Izglītības un zinātnes ministrija sāka veikt pasākumus, lai nodrošinātu, ka augstākās izglītības un zinātnes attīstība notiek atbilstoši rūpniecības vajadzībām. Tika ieviesti arī obligātie valsts eksāmeni dabaszinībās.

***Sadrumstalota valsts pētniecības un izglītības sistēma:*** valda liela sadrumstalotība gan tāpēc, ka ir daudz iestāžu, gan arī tāpēc, ka tās ir ģeogrāfiski izkliedētas. Svarīgākais politikas risinājums šīs problēmas novēršanai ir bijis Latvijas augstākās izglītības sistēmas konsolidācijas process, izmantojot bāzes finansējuma piešķiršanu. 2017. gadā šis process turpinājās ar vienas augstākās izglītības iestādes, proti, Rīgas Pedagoģijas un izglītības vadības akadēmijas slēgšanu, tai kļūstot par Latvijas Universitātes daļu. Tomēr turpmāka konsolidācija augstākās izglītības sektorā tuvākajā nākotnē nav paredzēta.

***Pieprasījuma puses politikas pasākumu trūkums tirgu radīšanai un stimulēšanai:*** Pieprasījuma puses inovācijas veicināšanas instrumenti, piemēram, publiskais inovāciju iepirkums un iepirkums pirmskomercializācijas posmā, Latvijā praktiski netiek izmantoti, kas ievērojami ietekmē inovācijas rezultātus gan publiskajā, gan privātajā sektorā. Nesenie grozījumi Publisko iepirkumu likumā ļauj vienkāršāk iesaistīt ārējus novērtēšanas speciālistus un ir samazinājuši birokrātijas izmaksu līmeni pētniecības un inovācijas dalībniekiem.

***Pētniecības, attīstības un inovācijas finansējuma sistēmas vāja efektivitāte:*** uzticēšanās trūkums attiecībās starp ieinteresētajām personām (aģentūras, zinātnieki un augstskolas), zema riska tolerance aģentūrām, kas pārvalda ES finansējuma shēmas, pārmērīgas programmu formulēšanas un ziņošanas prasības pētniecības un attīstības dalībniekiem ierobežo turpmākus efektivitātes uzlabojumus pētniecības, attīstības un inovācijas finansējumā. Dažas programmas (piemēram, *kompetenču centri*) jau ir reformētas, deleģējot daļu no projektu atlases un novērtēšanas uzdevumiem pašiem kompetenču centriem, jo tos pārvalda nozares vadošie pārstāvji. Turklāt vadošās iestādes pāriet uz jaunu pieeju riska pārvaldībai, pieprasot izskatīšanai tikai nelielu dokumentu daļu.

## Galvenie notikumi vispārējā politikā 2017. gadā

- Ir stājies spēkā [Jaunuzņēmumu darbības atbalsta likums](#), kura mērķis ir izveidot tādu nodokļu režīmu, kas stimulēs novatorisku Latvijas jaunuzņēmumu izaugsmi, šajā nolūkā ieviešot veicinošus ienākuma nodokļa un sociālo iemaksu noteikumus augsti kvalificētiem darbiniekiem.
- Tika apstiprināta [Nodokļu reformas likumu pakete](#), ko veido 11 likumprojekti, tostarp ieviešot progresīvo iedzīvotāju ienākuma nodokli, palielinot minimālo algu un veicot grozījumus uzņēmumu ienākuma nodoklī, proti, nepiemērojot nodokļus atkārtoti ieguldītai peļņai.
- Tika īstenots jauns [valsts atbalsta pasākums "portfelgarantijas"](#), kura mērķis ir uzlabot MVU piekļuvi finansējumam, atbalstīt jaunu uzņēmumu izveidi un jau esošo uzņēmumu paplašināšanos.

### **Viedās specializācijas stratēģijas uzraudzība un īstenošana**

Kā norādīts 2014. gada ziņojumā par Viedās specializācijas stratēģijas uzraudzības sistēmu, *RIS3* uzraudzības sistēma Latvijā ir strukturēta trīs līmeņos: specializācijas stratēģijas vispārējie mērķi, makrolīmeņa rādītāji un mikrolīmeņa rādītāji. Tā ir izstrādāta tā, lai pēc iespējas vairāk spētu aptvert plašo ietekmi, kāda varētu būt publiskā sektora ieguldījumiem zinātnes un tehnoloģijas attīstībā un inovācijā.

Valdība 2017. gada februārī lēma nepiešķirt atsevišķu budžetu *RIS3* uzraudzības sistēmai (pretstatā 2015. gadā plānotajam), pamatojot to ar apgalvojumu, ka Viedās specializācijas stratēģijas uzraudzības sistēmas un saistīto darbību finansēšana ir ietverta dažādās ES struktūrfondu atbalsta programmās.

Laikposmam no 2014. līdz 2020. gadam ir viena galvenā ES struktūrfondu programma pētniecības un inovācijas jomā, kas ir tieši vērsta uz *RIS3* jomas veicināšanu (kopējais budžets – EUR 115,3 milj.). Turklāt *RIS3* mikrolīmeņa rādītājus palīdz sasniegt daudzas citas no valsts budžeta un ES fondiem finansētas programmas, kuru mērķis ir veicināt *RIS3*. Tomēr ar pašreizējo politikas pasākumu kopumu plānotie iznākuma rādītāji (piemēram, ieguldījumi pētniecībā un attīstībā, izteikti % no IKP, privātā sektora ieguldījumi pētniecībā un attīstībā, pētniecības un attīstības personāla skaits) var palikt nesasniegti, un tas liecina, ka nepieciešams pārskatīt programmu radītos stimulus.

Pirmais *RIS3* uzraudzības ziņojums tika publicēts 2017. gadā. Informatīvajā ziņojumā tika secināts, ka ir uzlabojušies trīs rādītāji, proti: starptautiskās datubāzēs publicēto darbu skaits, iedzīvotāju (vecumā no 30 līdz 34 gadiem) ar augstāko izglītību īpatsvars un mazāks valsts finansētu zinātnisko iestāžu skaits (konsolidācijas procesa rezultātā). Tomēr vairums ar *RIS3* mērķiem saistīto rādītāju vai nu ir uzlabojušies nenozīmīgi un tiem piešķirts statuss "nemainīgs", vai arī tie ir pasliktinājušies.



## JRC Mission

As the science and knowledge service of the European Commission, the Joint Research Centre's mission is to support EU policies with independent evidence throughout the whole policy cycle.



**EU Science Hub**

[ec.europa.eu/jrc](https://ec.europa.eu/jrc)



@EU\_ScienceHub



EU Science Hub - Joint Research Centre



Joint Research Centre



EU Science Hub